

انقلاب اسلامی و برجسته‌ترین ویژگی‌ها از نگاه امام خمینی و مقام معظم رهبری

عبدالله حاجی صادقی*

چکیده

مقاله حاضر با گزینش ده ویژگی و خصوصیت از میان برجسته‌ترین ویژگی‌های انقلاب و تحلیل مختصر و گویای آنها، پیام رسان تقویت، استمرار، پویایی و ماندگاری این ویژگی‌ها در جهت اقتدار این نهضت و شتاب‌گیری تلاش‌ها برای صعود بر قله رفیع هدف‌های متعالی نظام جمهوری اسلامی است.

واژگان کلیدی

انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی، ویژگی‌ها، امام خمینی علیه السلام، مقام معظم رهبری.

مقدمه

سه دهه از پیروزی انقلاب اسلامی و بزرگ‌ترین رویداد قرن معاصر که اعجاب تحلیل‌گران را برانگیخته است، گذشت. پدیده‌ای که هر روز آن با نشیب و فراز و چالش‌های فراوان روبه‌رو بود اما با عنایت‌های غیبی و آشکار الهی، مقتدرانه و سرافراز از گردنه‌های صعب‌العبور حوادث و صخره‌های سخت مشکلات عبور کرد و با حفظ اصول متقن خود به تحکیم پایه‌های اعتقادی و ارزش‌های دینی و گسترش فرهنگ اسلامی و شکوفایی استعدادها پرداخت و با تثبیت نظام مردم سالار جمهوری اسلامی، استکبار جهانی و استعمار فرانو را به استیصال کشاند.

hajisadeghi@yahoo.com
تاریخ پذیرش: ۹۲/۳/۲۷

*. استادیار مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی.
تاریخ دریافت: ۹۲/۲/۳

هرچند حرکت و موج انقلاب اسلامی با دیگر انقلاب‌های جهان از نظر رفتار ظاهری در تغییر حکومت و رژیم قبلی خود مشابهت‌هایی دارد اما از نظر درونی و ایده‌ای و انگیزه و ساختار محتوایی آن، دارای ویژگی‌هایی است که در هیچ انقلاب و قیامی مشاهده نشده است و می‌توان به درستی ادعا کرد که رمز پیروزی، تثبیت، استمرار و شتاب و گستردگی آن در پرتو همین خصوصیات منحصر به فرد می‌باشد که مهم‌ترین آنها در این مقاله با توجه به دیدگاه‌های امام و خلف صالح او مقام معظم رهبری به اختصار اشاره می‌گردد.

ماهیت دینی

برجسته‌ترین ویژگی انقلاب اسلامی، جهان‌بینی الهی و توجه به آموزه‌های مکتب حیات‌بخش اسلام است که بنیان و ریشه دیگر عوامل پیدایش و پیروزی انقلاب قلمداد می‌شود. آموزه‌های اسلام ناب، حاکمیت و پذیرش ولایت غیر الهی را شرک دانسته و آن را برنمی‌تابد و رهروان خود را به قیام و مبارزه و جهاد علیه نظام سلطه و تمرد از اجرای قوانین غیر الهی فرا می‌خواند. اسلام با جامعیت خود، تمام ابعاد و زوایای زندگی انسان‌ها را پوشش می‌دهد و هرگز به تجربه شخصی و تنظیم روابط فردی با خدا محدود نمی‌گردد و برای هدایت انسان‌ها و اداره حکومت و جامعه، برنامه‌ریزی کاربردی و قابل اجرا در تمام اعصار را داراست و در تمام حوزه‌های مادی، معنوی، فردی و اجتماعی، دینی و دنیایی نیازها را پاسخگوست و به تعبیر زیبایی مقام معظم رهبری، دین اسلام، توحید را در تمام جلوه‌هایش مبنای حرکت و جوشش قرار داده است.

اسلام دین توحید است؛ توحید یعنی رهایی انسان از عبودیت و اطاعت و تسلیم در برابر هر چیز و هر کس به جز خدا، یعنی گسستن بندهای سلطه نظام‌های بشری، یعنی شکستن طلسم ترس از قدرت‌های شیطانی و مادی، یعنی تکیه بر اقتدارات بی‌نهایتی که خداوند در نهاد انسان قرار داده و از او به‌کارگیری آنها را همچون فریضه‌ای تخلف‌ناپذیر طلب کرده است؛ ... یعنی در مبارزه چشم به هدف عالی دوختن و عوض ناکامی‌های شخصی و میان‌راهی را نزد خدا جستن و خلاصه یعنی خود را مرتبط و متصل به اقیانوس لایزال قدرت و حکمت الهی دین و به سمت اهداف اعلی با امید و بی‌تشویش شتافتن. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵: ۴ / ۲۲۲)

از نگاه امام خمینی رهبر انقلاب و بنیانگذار نظام جمهوری اسلامی قیام مردم ایران قیام الله و اسلامی است و همواره به اسلامیت و حاکمیت روح توحیدی بر جنبش ملت قهرمان تأکید داشته و آن را مهم‌ترین رمز موفقیت و پیروزی انقلاب اسلامی می‌داند:

باید بفهمیم که با چه نیروی این پیروزی به دست آمد. اگر ندانیم چه نیرویی بود برای آتیه خطرناک است و اگر بدانیم چه نیروی بود و اهتمام نکنیم برای حفظ آن برای آتیه کشور، خطرناک است. نیروی پیروزمندانه نیروی اسلامی بود، نیروی ایمان جوانان، به اسلام و به خدای تبارک و تعالی بود، توجه به مقصد واحد که آن اسلام و جمهوری اسلامی و احکام اسلام بود و فداکاری ملت ما برای اسلام. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۶۲ / ۷)

بزرگترین عامل شکست‌ناپذیری و استقامت، رهبری انقلاب و پایداری و شهادت‌طلبی مردم در عبور از بحران‌های شکننده و ناکامی دشمنان در مراحل مختلف انقلاب و در یک کلمه موتور حرکت انقلاب اسلامی، تعبد و وابستگی خردمندانه به جهان‌بینی توحیدی و مکتب هدایت‌بخش و تضمین‌کننده سعادت فردی و اجتماعی بوده و می‌باشد.

حضرت امام خمینی علیه السلام بارها اسلامیت و حاکمیت روح توحیدی را به عنوان محور اصلی انقلاب و عامل پیروزی معرفی می‌کردند:

اساساً این انقلاب و این نهضت بر اساس اسلام است یعنی ما تز دیگری هیچ امر دیگری را غیر اسلام نمی‌پذیریم ... بالاخره آنکه مردم را برانگیخت اسلام بود، هیچ قدرتی قابل نبود، نمی‌توانست و لهذا ما در طول تاریخ که دیده‌ایم آنهایی هم که خودمان یادمان هست مثل قضیه نفت چون اسلامی نبود، ملی تنها بود به اسلام کاری نداشتند، از این جهت نتوانستند کاری انجام بدهند. کارهای نصفه‌کاره‌ای هم که انجام دادند بعدش از دستشان گرفته شد و رفت کنار. اگر اسلام در کار باشد و مکتب اسلام در کار باشد در این قشر نظامی و غیر نظامی ما پیروز خواهیم شد و اگر مکتب را فراموش بکنیم و هر کس بخواهد دنبال کار خودش باشد و فکر خودش باشد این آسیب‌پذیر خواهد بود. (همان: ۱۳ / ۳۹)

انگیزه حضور حماسی مردم در صحنه مبارزه با طاغوت و فداکاری و جان نثاری آنان را فقط در اسلام‌گرایی باید جستجو کرد که در شعارهای آنان تجلی یافت و این همان نکته مهمی است که امام به آن اشاره دارد:

اگر این نهضت ملی بود، نه شما این قدر فعالیت می‌کردید و نه ما و نه سایر ملت. ملت، اسلام را می‌خواهد. ملت، کشور و خودش را هم که می‌خواهد برای اسلام است. از بچه‌های کوچک تا پیرمردها همه فریاد اسلام می‌زدند. (همان: ۸ / ۷۶)

البته خدمات متقابل اسلام و انقلاب را نباید فراموش کرد؛ زیرا مکتب انسان‌ساز اسلام جوشش میلیونی مردم و رهایی از یوغ استعمار فرانو را به دنبال داشت و پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی غبارهای بدعت و خرافه را زدود و پرده از جمال جمیل اسلام ناب برافکند. به همین دلیل اگر

پیروزی انقلاب اسلامی را بازگشت به هویت اصیل اسلام ناب محمدی ﷺ بدانیم سخنی به گزاف نگفته‌ایم؛ چون احیای اسلام و آموزه‌های دینی مرهون انقلاب اسلامی است. مقام معظم رهبری درباره خدمات انقلاب در پیرایش و احیای اسلام ناب و تقابل آن با انحرافات که تدریجاً به آموزه‌های دینی وارد شده فرمود:

در انقلاب اسلامی، اسلام کتاب و سنت، جایگزین اسلام خرافه و بدعت؛ اسلام جهاد و شهادت، جایگزین اسلام قعود و اسارت و ذلت؛ اسلام تعبد و تعقل، جایگزین اسلام التقاط و جهالت؛ اسلام دنیا و آخرت، جایگزین اسلام دنیاپرستی یا رهبانیت؛ اسلام علم و معرفت جایگزین اسلام بی‌بندباری و بی‌تفاوتی؛ اسلام قیام و عمل جایگزین اسلام بی‌حالی و افسردگی؛ اسلام فرد و جامعه جایگزین اسلام تشریفاتی و بی‌خاصیت؛ اسلام نجات‌بخش محرومین جایگزین اسلام بازیچه دست قدرت‌ها و خلاصه اسلام ناب محمدی ﷺ جایگزین اسلام آمریکایی گردید. مطرح شدن اسلام به این صورت با این واقعیت و جدیت است که موجب خشم سراسیمه و دیوانه‌وار کسانی شده است که دل به زوال اسلام در ایران و در همه کشورهای اسلامی بسته بودند ... ملت ایران به خوبی دانسته است که نقطه قوت و پایداری او درست همان است که دشمن همه نیروی خود را در مقابله با آن مصرف می‌کند؛ یعنی توکل به خدا و تمسک به اصول اساسی انقلاب که همه از مبانی اسلام سرچشمه گرفته و در کلمات رهبر کبیر انقلاب ﷺ بر آن تأکید شده است. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵: ۴ / ۲۴۹)

طاغوت‌زدایی، آزادی‌خواهی، سازش‌ناپذیری بر محور آرمان‌های نهضت حسینی و نیز حماسه ملیونی حضور مردم در چهار راهپیمایی تاسوعا، عاشورا، اربعین و ۲۸ صفر سال ۵۷، تأکید امام در سخنرانی و پیام‌های خود بر حفظ و استمرار شعارهای مطرح شده دینی و سیاسی در آغاز و یا بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، برجسته‌ترین نشانه‌های ماهیت دینی انقلاب است. ترسیم سیاست‌های راهبردی از سوی امام بر تعیین مسیر نهضت و نظام اسلامی بر همین روش و شکل‌گیری محتوای ساختار نظام اسلامی بر مبنای اسلامی، استمرار ماهیت دینی انقلاب است و تا زمانی که سیر تعالی و تکامل و تحول نظام بر پایه‌های آرمان‌های اسلام ناب صورت گیرد، تداوم و بقای ماهیت دینی انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی تضمین است. مقام معظم رهبری به این مطلب اشاره دارد که:

انقلاب اسلامی تا وقتی که در خط صحیح اسلام ناب یعنی خط امام با دقت حرکت می‌کند و شما مردم، دین و اسلام را بر هر چیز دیگر ترجیح می‌دهید و روحیه دفاع از اسلام و ارزش‌های اسلامی را زنده نگه می‌دارید و شعارهای کوبنده و برخاسته از متن اسلام را مورد توجه قرار می‌دهید، نه آمریکا و نه شرق و غرب، نه ارتجاع و نه هیچ

قدرت دیگر قادر نخواهد بود که شما و کشور و نظام جمهوری اسلامی را از حرکت به سمت هدف‌های خود باز دارند. (همان: ۱ / ۲۸۹)

رهبری الهی

رهبری، رکن مهم و اصلی پیدایش و هدایت انقلاب‌ها است؛ و عظمت و گستردگی هر انقلابی تجلی‌گاه اقتدار و عظمت تفکر و خلاقیت رهبر آن است. رهبری امام خمینی در میان مهم‌ترین ویژگی‌های انقلاب اسلامی از برجسته‌ترین‌هاست؛ زیرا رهبری الهی و حکیمانه ایشان در پرتو عنایت خاص خداوند متعال، ملت ستم کشیده ایران را از یوغ استعمار جدید فرهنگی و سیاسی رهانید و اهریمنان را از خاک گهرخیز ایران اسلامی راند و هیبت دروغین زورمداران را در هم شکست و ریشه‌های فاسد رژیم ستمشاهی را سوزاند و ملت قهرمان و مبارز را به سوی مدینه فاضله اسلام ناب محمدی ﷺ رهنمون ساخت و بدین‌سان فصل تازه‌ای از تاریخ بشریت را رقم زد.

تحول شگفت‌انگیز و معجزه‌آسا در قلب‌ها و اندیشه مردم در پرتو هدایت‌های پیامبرگونه امام خمینی حاصل آمد و انسان‌هایی را تربیت کرد که قالب محدود و تنگ جهان مادی را در هم شکستند و به فراخانی عالم بی‌انتهای معنویت پروبال گشودند.

کلمات حکمت‌آمیز و پندآموز امام، منشور انقلاب اسلامی شد و عطر انفاس قدسی او فضای ایران اسلامی را معطر ساخت؛ به‌گونه‌ای که هنوز طنین آوایش در گوش جان ملت می‌پیچد و نسخه شفابخش پیامش کتیبه قلب‌های مردم آزادی‌خواه است. امام با الهام از فرهنگ غنی اسلام و سیره پیامبر ﷺ و حماسه حسینی، قیام خود را آغاز کرد و با همت و همراهی عاشقانه مردم قهرمان، آن را به پیروزی رساند. در انقلاب اسلامی رابطه مردم با رهبری یک رابطه قراردادی و حزبی نبود بلکه ریشه در اعتقاد و ایمان طرفینی داشت. مردم، ولایت و رهبری را تجلی‌بخش ولایت الهی و اطاعت و حمایت و حرکت پشت سر او را وظیفه شرعی و تکلیف دینی خود دانسته و با عشق و محبت و انگیزه سرشار مذهبی از ولی امر پیروی می‌کنند و در مقابل، رهبری، هدایت و تلاش برای نجات مردم و مدیریت جامعه دینی را مأموریت و تکلیف الهی خود دانسته و بر اساس مبانی دینی به قدرتی غیر از قدرت مردمی اعتماد نمی‌کند.

مقام معظم رهبری درباره عظمت و تأثیر شگرف امام خمینی ﷺ در پیدایش و رهبری انقلاب شکوهمند اسلامی می‌فرماید:

شخصیت عظیم و قاطعیت بی‌مانند این رهبر بزرگ سرانجام یکی از شگفت‌انگیزترین پدیده‌های تاریخ، یعنی انقلاب اسلامی را به بار آورد و استقلال و آزادی را در کشوری

که قرن‌ها در هجران آزادی و استقلال گذرانیده بود مستقر ساخت. (مقدمه مقام معظم رهبری بر صحیفه نور، ۱۳۷۹: ۱ / ۱۰)

استقامت، شجاعت، قاطعیت، قدرت تصمیم‌گیری، احیاگری، ظلم‌ستیزی، مردم‌داری، دشمن‌شناسی، سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی و ... بخش‌هایی از ویژگی‌های سترگ رهبر انقلاب اسلامی است که در تاریخ روحانیت و مرجعیت شیعه بی‌سابقه است.

از نگاه مقام معظم رهبری، تمام خصوصیات مدیریتی و شخصیتی زلال و درخشان امام از سرچشمه تکلیف‌نگری دینی او جاری شد و میوه شیرین انقلاب اسلامی به بار نشست.

نقطه اساسی کار او این بود که در اراده الهی و تکلیف شرعی محو می‌شد، هیچ چیز برایش غیر از تکلیف مطرح نبود. واقعاً او مصداق ایمان و عمل صالح بود، ایمانش به استحکام کوه‌ها می‌مانست و عمل صالح با خستگی‌ناپذیری باور نکردنی توأم بود، آن‌چنان در تداوم عمل صبور و کوشا بود که انسان را دچار حیرت می‌کرد. به همین خاطر هدف‌های بزرگ قابل وصول شد و دست یافتن به قله‌ها امکان‌پذیر گردید. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵: ۱ / ۴)

مجموعه صفات و خصلت‌هایی که در امام تبلور یافته بود باعث شد تا رابطه مردم با او، مانند رابطه مرید و مراد و عاشق و معشوق باشد.

رهبری‌های حکیمانه امام از آغازین روزهای پیدایش، گسترش و پیروزی آنچنان هوشیارانه و دقیق و دارای ابعاد گسترده و فراوانی است که تمام توطئه‌ها و طرح‌های دشمن برای شکست، استحاله و یا انحراف انقلاب اسلامی ناکام ماند. مدیریت بحران امام از فروردین سال ۴۲ تا خرداد ۶۸ در مواجهه با تمام توطئه‌ها و نیز تبدیل تهدیدهای داخلی و خارجی به فرصت‌های مناسب در جهت حضور حماسی مردم و شتاب در بهره‌وری انقلاب اسلامی، بحث مفصلی است که در قالب این مقاله نمی‌گنجد و فصل مستقلی را می‌طلبد تا زوایای پنهان شخصیت عظیم امام و ناگفته‌های تدابیر و سیاست‌های مدیریتی ایشان به رشته تحریر در آید. چنان‌که مدیریت و رهبری خلف صالح او در دو دهه بعد از امام، در عبور از بحران‌های بزرگ، دفاع از اندیشه‌ها و مبانی حضرت امام، تقویت و گسترش اصول علمی و عملی اقتدار ملی و ناکام ساختن دشمنان از مهم‌ترین ویژگی‌های انقلاب اسلامی است.

جوشش و قیام مردمی به معنای واقعی

مردم، رکن اساسی هر انقلابند و اصولاً باحضور مردم در صحنه مبارزه، انقلاب‌ها هويت می‌یابند و در عرصه سیاسی و بین‌المللی جهان، اعلام موجودیت می‌کنند؛ لکن در انقلاب‌های دیگر بعد از پیروزی

انقلاب احزاب جای مردم را گرفته و به تدریج مردم را از صحنه خارج کرده‌اند. اما انقلاب اسلامی ایران تنها انقلابی است که از متن مردم آگاه از تمام اقشار و طبقات جامعه برخاست و تداوم یافت و این نکته مهمی است که از نگاه تیزبین و ژرفاندیش امام پنهان نماند.

حضور میلیونی مردم از تمام اقشار جامعه با شعار اسلام‌خواهی، نقش اصلی و کلیدی را در پیروزی انقلاب اسلامی به نمایش گذاشت و احزاب سیاسی موافق اهداف انقلاب همچون قطره‌ای در امواج اقیانوس متلاطم میلیونی ملت قهرمان و حاضر در صحنه محو شدند؛ به گونه‌ای که امام صریحاً اعلام فرمود:

نهضت اسلامی ایران ابداً، نه ملیت و ملیت‌گرایی، - خصوصاً به آن معنای فاسدش - در آن دخالت داشت و دارد و نه احزاب سیاسی و طبقه روشنفکر و این مسائلی که در سایر جاها هست. این نهضت از نفس توده مردم، از نفس توده زن و مرد مردم بلند شد. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۱۳ / ۲۵)

هیچ حزبی، هیچ گروهی، هیچ شخصی حق ندارد که بگوید این را من ایجاد کردم [یا] ما ایجاد کردیم؛ این را ملت درست کرد و این را خدا درست کرد. (همان: ۱۲ / ۴۴۷)

حرکت و قیام یک‌دل ملت سلحشور ایران بر محور اسلام و اجرای فرامین امام و رهبری انقلاب در همه مراحل، قبل از شتاب و گسترش تا پیروزی انقلاب اسلامی و تثبیت نظام جمهوری اسلامی و دفاع مقدس و پس از آن، مهم‌ترین عامل پیشرفت و اقتدار انقلاب و خنثی شدن همه توطئه‌ها بود. مردمی که با بذل جان و مال در راه اسلام به تکلیف الهی خود عمل کردند و در تمام مراحل، حضور تأثیرگذار داشته و دارند و رمز پویایی و ماندگاری انقلاب در همین نکته نهفته است.

امام خمینی علیه السلام بقا و استمرار روحیه انقلابی در جامعه را مشروط به حضور مردم در تمام عرصه‌های سیاسی و اجتماعی اعلام می‌کند و بر این عقیده است که جلب حمایت مردم شاخصه اصلی خدمت‌گزاری مسئولان نظام جمهوری اسلامی است و خطاب به کارگزاران نظام می‌فرماید:

توجه دارند آقایان که تا ملت در کار نباشد نه از دولت و نه از استانداران کاری نمی‌آید، یعنی همه دستگاه‌های دولتی به استثنای ملت کاری از شان نمی‌آید. از این جهت، همه‌شان و شما آقایان همه و آنهایی که در اختیار شما هستند هم باید کوشش کنید که رضایت مردم را جلب کنید و در همه امور ... اینکه دولت ایستاده است و به خوبی دارد عمل می‌کند برای این است که مردم هستند، کمک مردم است؛ هر جا نقصیه‌ای پیدا می‌شود مردم برای رفعش دنبالش هستند.

امروز مردم این‌طور نیست که دولت را از خودشان جدا بدانند، یا انتخابات را انتخابات فرمایشی بدانند و از غیر بدانند. امروز مردم می‌دانند که دولت از خودشان است،

انتخابات هم از خودشان است، شما باید کوشش کنید که این چیزی که الان در ذهن مردم است که دولت را از خودشان می‌دانند از دلشان بیرون نرود. (همان: ۱۸ / ۳۷۸)

نقش‌آفرینی مردم در تثبیت نظام و شکل‌گیری ارکان جمهوری اسلامی و انتخاب کارگزاران و پشتیبانی بی‌دریغ از آرمان‌های انقلاب و نظام اسلامی راز و رمز ماندگاری و پایداری انقلاب است که مقام معظم رهبری به آن اشاره دارد.

انقلاب‌ها همیشه در همه جای دنیا به دست مردم به وجود می‌آید اما بعد از آنکه به پیروزی رسید یا در آستانه پیروزی قرار گرفت، احزاب یا حزب جای انقلاب و مردم را گرفته و مردم کنار رفته‌اند و مثل کشورهای کمونیستی و سوسیالیستی دنیا ... در کشور ما انقلاب از روز اول همه نقش‌ها در همه امور را به مردم داده است، یعنی مجلس را مردم تشکیل می‌دهند ... رئیس‌جمهور را مردم با آرای خودشان انتخاب می‌کنند ...

حتی در انتخاب رهبر - با اینکه رهبری یک منصب الهی است و تابع ملاک‌های الهی و معنوی و واقعی است - مردم نقش دارند ... اگر همان کسی را که مجلس خبرگان انتخاب می‌کنند مورد قبول مردم نباشند باز رهبری جا نخواهد افتاد. پس آحاد و عامه مردم علاوه بر اینکه به صورت مستقیم - از طریق مجلس خبرگان - رهبر را معین می‌کند، مستقیماً هم نسبت به شخص رهبر نظر و تصمیم دارند و نظر و تصمیم و خواست و اراده آنهاست که در حقیقت یک رهبر را در اینجا پشتیبانی می‌کند] و حضور مردم در فعالیت‌های سیاسی و اقتصادی و حرکت نظامی وجود دارد ... همه جا مردم حضور دارند این خصوصیت انقلاب ماست، هیچ انقلابی در دنیا این گونه نیست ... و نتیجه این است که نظام، نظام مستحکمی است زیرا که مردمی می‌باشد. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵: ۳ / ۲۴۲ - ۴۲۱)

استیصال دشمنان، دفع تهدیدهای درونی و بیرونی، استحکام و اقتدار سیاسی، اجتماعی و حتی نظامی جمهوری اسلامی ایران به برکت حضور حماسه‌ساز مردم همراه با فداکاری و استقامت در راه تحقق اهداف و آرمان‌های نظام اسلامی است؛ به گونه‌ای که جهان را به تعجب واداشته است. به همین دلیل، امام ضمن تجلیل و قدردانی از مردم ایران اسلامی، این ملت قهرمان را بهتر از توده مسلمانان دوران پیامبر ﷺ و امام علی و امام حسین ﷺ ارزیابی می‌کند. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۲۱ / ۴۱۰ و ۴۱۱)

و می‌فرماید:

انصافاً از اول انقلاب تا حالا آنکه کار خودش را صددرصد صحیح انجام داد ملت بود، صددرصد کار خودش را خوب انجام داد. (همان: ۱۵ / ۱۲۲)

علاوه بر ایمان و احساس تکلیف شرعی که مهم‌ترین عامل مشارکت و حضور اقتداربخش مردم ما بود، عامل دیگری هم در مشارکت شگفت‌آور و دخالت آنان وجود داشت و دارد و آن جهت‌گیری‌های انقلاب اسلامی است. مردم به خوبی به این واقعیت پی برده‌اند که سمت و سوی همه اقدامات و مواضع رهبران و کارگزاران نظام، تأمین منافع و خواسته‌ها و مطالبات مردم است، نه طبقه حاکم؛ مردم نیز حقیقتاً، سالار و صاحب انقلاب و نظام می‌باشند؛ چراکه بر اساس مبانی دینی مردم مالک حکومت‌اند، چنان‌که حضرت امام با صراحت می‌فرماید:

حکومت اسلامی یک حکومت عدل که حکومت‌ها تابع مردم باشند نه مردم برای حکومت‌ها. حکومت اسلامی، حکومتی است که برای مردم خدمتگذار است باید خدمتگذار باشد. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۶ / ۴۶۸)

جامعیت

چنان‌که گذشت، انقلاب اسلامی ماهیتاً اسلامی است و چون مکتب حیات‌بخش اسلام دین جامع و کاملی است و تمام ابعاد و زوایای زندگی انسان‌ها را پوشش می‌دهد بنابراین، انقلاب اسلامی نیز برخلاف دیگر انقلاب‌ها از نظر ساختار درونی و اهداف متعالی جامع و فراگیر است و به تعبیری، انقلاب اسلامی ایران از جنبه فکری، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی آثار و کارکردهای فراوان و تحول‌زا در زندگی انسان‌ها و ملت ایران داشته و دارد.

یکی از مهم‌ترین عوامل اضمحلال و ناتوانی انقلاب‌ها و نظام‌های برآمده از آنها عدم جامعیت و تک بعدی شدن است، اما در استراتژی و سیاست‌های کلان انقلاب اسلامی بر مبنای اعتقادات دینی؛ جامعه انسانی واحد متکثری است که دارای ابعاد مختلف و مرتبط با یکدیگرند و نظام اسلامی برای رفع تمام نیازهای مادی و معنوی انسان تلاش می‌کند و بر این اساس، امام حفظ جامعیت انقلاب اسلامی و انتقال صحیح و سالم آن را به نسل‌های بعد توصیه می‌کند:

ما باید و نسل‌های آتی باید متوجه باشند که این اسلام را حفظش کنند. در زیر پرچم اسلام مجتمع بشوند و اسلام همه چیز دارد؛ اسلام هم دنیا دارد، هم آخرت دارد، اسلام همه بعدها را نظر به آن دارد. حکومت اسلام مثل حکومت‌های دیگر نیست که فقط به یک بعد نظر داشته باشند حکومت اسلام حکومتی است که همه اگر ان شاء الله پیاده شود، ان شاء الله چنانچه موفق بشود این ملت و اسلام به آن طوری که هست، آن طوری که بر پیغمبر اکرم نازل شده است قرآن کریم، احادیث ائمه، احادیث اسلام، به آن طور اگر بشود، سعادت دنیا و آخرت ملت‌ها را ضمانت کرده است و می‌کند. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۱۳ / ۳۶۶)

مقام معظم رهبری نیز اهتمام به حفظ جامعیت انقلاب و هدف‌های متعالی نظام جمهوری اسلام را در راستای دستیابی به عدالت، توسعه، اقتدار و معنویت یاد آور می‌شود:

... اگر ما به اسلام متمسک شدیم، هم عزت دنیا، هم رفاه مادی، هم قدرت سیاسی، هم آسایش و هم امنیت عمومی برای مردم پیدا خواهد شد. (بیانات مقام معظم رهبری، ۸۰/۳/۱۴)

آرمان‌های انقلاب، هیچ تضادی با یکدیگر ندارند بلکه متلازم یکدیگرند و حاصل ترکیب و تلفیق آنها سعادت انسان‌هاست؛ تعقل و تعبد؛ حقوق الهی و حقوق انسانی و اجتماعی، علم و ایمان، تقوا و تعهد و تخصص، عدالت و توسعه، رفاه مادی و تعالی معنوی؛ همه نیازهای هماهنگی است که تبلور تحقق آن در جامعه، سعادت و الهی شدن انسان را نوید می‌دهد. از این‌رو، اسلام در طراحی شاکله حکومت ولایی و نظام مردم‌سالاری دینی و اجرای قوانین مترقی اسلامی، از قدرت و جامعیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است.

جهان‌شمولی آرمان‌ها

انقلاب اسلامی فرهنگ و تمدنی را احیا و مطرح کرد که نمی‌تواند محدود و منحصر به ایران و منطقه‌ای خاص گردد. انقلاب اسلامی به چالش کشاننده سکولاریسم و نفی‌کننده استعمار و استثمار و پرچم‌دار دفاع از محرومان و مستضعفان، به ویژه مسلمانان در همه جای عالم است و لذا در پرتو ندای اسلام‌خواهی و دین‌مداری انقلاب اسلامی، جلوه‌های احیای تمدن و میراث ارزشمند آئین اسلام و تجدید حیات طبیعه انسانی، مرزهای جغرافیای سیاسی کشورهای اسلامی و دیگر ملل جهان را در نوردید و روح بیداری اسلامی در کالبد بی‌رمق ملت مسلمان کشورهای اسلامی دمیده شد. امام بر این اعتقاد است که امواج غیبی، ندای انقلاب اسلامی را به اقصی نقاط جهان رسانده است:

اسلام بحمدالله یک جلوه‌ای کرده است و در همه دنیا این جلوه را کرده است و مردم دنیا و مظلومین دنیا توجه پیدا کرده‌اند به این جمهوری اسلامی ... (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۱۸ / ۱۷۹)

بحمدالله امروز قدرت ایرانی و قدرت اسلام در ایران به طوری است که توجه همه ملت‌های ضعیف را به خودش معطوف کرده است و اسلام صادر شد در سرتاسر دنیا. از این سیاه‌های عزیزی که در آمریکا هستند و تا آفریقا و تا شوروی و همه جا نور اسلام تابیده است و توجه مردم به اسلام شده است و منظور ما از صدور انقلاب همین بود و تحقق پیدا کرد. (همان: ۱۷ / ۴۱۵)

مقام معظم رهبری درباره گسترش شعاع آفتاب آرمان‌های انقلاب اسلامی در جهان امروز می‌فرماید:

اینکه می‌بینید ملت‌ها در شمال آفریقا و در خاورمیانه و در شرق و غرب کشورهای اسلامی بیدار شده‌اند؛ اینکه می‌بینید جوانان مسلمان در کشورهای گوناگون به زیبایی‌های دین و قرآن رو آورده‌اند، همه حاکی از این است که انقلاب اسلامی در اول وقوع خود صادر شده است. (بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر، ۷۲/۱/۴)

انقلاب اسلامی در ظلمتکده جهان سلطه، بارقه امید را در قلب‌های مردم مسلمان در بند و محروم روشن کرد و زلال کوثر همیشه جاری اندیشه‌ها و راهبردهای رهبر انقلاب، کام تشنه عدالت‌طلبی و آزادی‌خواهی و حق‌جویی مبارزان جهان اسلام را سیراب ساخت و حمایت‌های عقیدتی، سیاسی، فرهنگی و تبلیغی نهضت‌های آزادی‌بخش را در متن برنامه‌های سیاست خارجی انقلاب و نظام اسلامی قرار داد و توانست به مسلمانان جهان جرأت، شجاعت، شهامت، قدرت و بیداری و بصیرت بدهد تا با تقویت روحیه ظلم‌ستیزی و شهادت‌طلبی، استقامت و پایداری هیمنه پوشالی و متفرعن سیاست‌گذاران استکبار جهانی را درهم شکنند و پرچم پر اقتدار عزت مسلمین را در سراسر جهان به اهتزاز در آورند.

موج توفنده بیداری اسلامی، استکبار جهانی و سازشکاران را به وحشت انداخته و هر روز با توطئه جدید قصد فروکش ساختن شعله‌های نور و ایمان در قلب‌های ملت مسلمان و مستضعفان جهان و سرکوب مبارزان و جهادگران را دارند اما این روشنایی و بیداری هر روز بر پرتو افکنی آن افزوده می‌گردد و سازمان‌های بین‌المللی را که ابزاری در دستان قدرتمندان هستند به عقب‌نشینی وا می‌دارند. امام برکت معنوی انقلاب را در گسترش موج اسلامی‌خواهی مسلمانان و بر مبنای اصول انقلاب می‌داند و اقتدار جهانی آن را در آینده‌ای نزدیک نوید می‌دهد:

... معتقدین به اصول انقلاب اسلامی ما در سراسر جهان رو به فزونی نهاده است و ما اینها را سرمایه‌های بالقوه انقلاب خود تلقی می‌کنیم و هم آنهایی که با مرکب خون طومار حمایت از ما را امضا می‌کنند و با سر و جان دعوت انقلاب را لبیک می‌گویند و به یاری خداوند کنترل همه جهان را به دست خواهند گرفت. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۲۱ / ۸۵)

حماسه جاوید نبرد ۳۳ روزه غیور مردان حزب‌الله لبنان با ارتش مجهز اسرائیل و تحت حمایت استکبار جهانی و نیز مقاومت دلاوران فلسطینی (حماس) در نوار غزه نشانه‌ای از الهام‌بخشی انقلاب و الگوگیری مسلمانان از استقامت مردم مبارز ایران برای پایداری و نبرد با متجاوزان است. مقام معظم رهبری در نقش جهان‌شمولی انقلاب می‌فرماید:

ما به خاطر تحقق حیات طیبه اسلامی نه فقط برای خودمان بلکه برای بشریت مبارزه می‌کنیم ... ما ثابت کرده و ثابت خواهیم کرد که اسلام می‌تواند با قدرت‌های بزرگ عالم مواجه شود و نظم ظالمانه دنیا را بهم بزند. استکبار هم روی همین نکته حساسیت دارد. هر ملت و دعوت و نظامی که فرهنگ سلطه جهانی را قبول کند استکبار با او می‌تواند بسازد و با او بحثی ندارد هر فرهنگ و ملت و نظامی که فرهنگ سلطه یعنی حاکمیت خداوندان زر و زور و امپراتورهای قدرت جهانی را رد نکند او در نظر و چشم آنها میغوض است.

امروز اسلام و ما این نظام سلطه را در دنیا رد می‌کنیم و او را محکوم می‌سازیم و مسئول بدبختی ملت‌ها و انسان‌ها در سراسر عالم می‌شماریم. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵: ۳ / ۲۱۰)

صدور انقلاب، جز به گسترش و عرضه اسلام ناب نمی‌باشد؛ چنان که معمار بزرگ انقلاب فرمود:

اسلام هم تکلیف دارد بر شما که مظلومین را نجات بدهید از دست کفار ... مائی که می‌خواهیم اسلام صادر بشود ما که نمی‌گوییم که می‌خواهیم با سرنیزه صادر کنیم ما می‌خواهیم با دعوت، دعوت به همه اسلام را صادر کنیم ما می‌خواهیم یک الگویی از اسلام در عالم و لو یک الگوی ناقصی باشد نشان بدهیم که همه عقلای عالم غیر از آنهایی که جنایتکاران بالذات هستند همه ملت‌های مظلوم بفهمند که اسلام چی آورده و می‌خواهد چه بکنند در دنیا ... (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۱۸ / ۱۵۷)

استقلال همه جانبه

دورانی که نهال نو پای انقلاب اسلامی در دل‌ها جوانه می‌زد و پایه‌های آن در جامعه هر روز محکم‌تر می‌شد نظام بین‌الملل تحت سیطره ابر قدرت شرق و یا غرب قرار داشت و هیچ کشوری از نظر ایدئولوژی، ساختار حکومت، طرح و برنامه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی استقلال نداشت و ناچار به یکی از قدرت‌ها وابسته بود. این دو قدرت در رقابت با یکدیگر برای تقسیم طعمه و دستیابی به نفت، معادن و ذخایر دیگر کشورها کودتا یا انقلاب‌هایی را طراحی کردند، از این رو هیچ انقلاب یا کودتایی بدون پشتوانه یکی از قدرت‌ها امکان‌پذیر نبود.

انقلاب اسلامی ایران طلسم وابستگی‌ها را شکست و با اتکا به مبانی دینی و شعائر اسلامی با نفی قدرت سوسیالیسم و مارکسیسم شرق و سرمایه‌داری و امپریالیسم غرب و طرح شعار نه شرقی و نه غربی منافع قدرت‌های بیگانه را از کشور قطع کرد و این یکی از ویژگی‌های انقلاب اسلامی بود که آن را از همه انقلاب‌ها متمایز ساخت. امام این جوشش و قیام مردمی و مستقل و بی‌نظیر را چنین می‌ستاید:

... کاری که شما جوان‌ها کردید در دنیا بی‌نظیر است، هیچ کشوری را شما سراغ ندارید

که از ابرقدرتی بریده باشد و به ابرقدرت دیگر اتصال پیدا نکرده باشد، بی‌استثنا تمام کشورهای دنیا یا تحت سلطه مستقیم یا غیر مستقیم این قدرتند یا تحت سلطه مستقیم یا غیرمستقیم آن ابرقدرت‌ها و شما تنها هستید در دنیا که فاتحه هر دو را خواندید و دست هر دو را کوتاه کردید و می‌خواهید شما خودتان باشید، می‌خواهید مستقل باشید. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۱۸ / ۱۹۱)

از نظر امام، انقلاب اسلامی علاوه بر استقلال از ابرقدرت‌ها از نظر وضعیت درونی نیز مستقل از گروه‌ها و احزاب می‌باشد و به هیچ قشر یا ارگان خاصی از اجتماع و یا ایده‌ای سازمانی تعلق ندارد.

انقلاب ایران، انقلاب غیر وابسته است؛ یک انقلاب دولتی نیست، یک انقلاب ارتشی نیست، یک انقلاب حزبی نیست، یک انقلاب ملی است لکن بر اساس اسلام؛ انقلاب، اسلامی است، نظیر انقلاباتی که در طول تاریخ به دست انبیا انجام می‌گرفت که وابستگی در کار نبود، الا یک وابستگی و آن وابستگی به مبدأ وحی و وابستگی به خدای تبارک و تعالی. (همان: ۱۵ / ۱۴۶ و ۱۴۷)

همچنین از نگاه ایشان نظام جمهوری اسلامی نشأت گرفته از آرمان‌های انقلاب اسلامی نیز مستقل از همه وابستگی‌های و تحت پرچم خداوند و نهضت حسینی قرار دارد.

این کشور، قیام کرد از اول هم که قیام کرد، جمهوری اسلامی و استقلال کامل و نه شرقی و نه غربی را اعلام کرد به دنیا و از اول اعلام کرد به دنیا که ما نه تحت حمایت آمریکا و نه تحت حمایت شوروی و نه تحت حمایت هیچ قدرتی نیستیم؛ ماییم و تحت عنایت خدای تبارک و تعالی و پرچم توحید که همان پرچم امام حسین علیه السلام است. (همان: ۱۷ / ۵۹)

یکی از دلایل توطئه‌های مشترک ابرقدرت‌های جهان و تحمیل جنگ و محاصره اقتصادی در دهه اول و شیبخون فرهنگی در دهه دوم و تهمت‌های سیاسی و تهدیدات نظامی در دهه سوم به انقلاب و نظام جمهوری اسلامی در همین استقلال همه جانبه و طرد سیاست‌های سلطه‌طلبانه قدرتمندان جهان نهفته است. مقام معظم رهبری ضمن تبیین واژه استقلال و بیان سرگذشت رویدادهای سده اخیر در کشور ایران، استقلال انقلاب و نظام جمهوری اسلامی را از جنبه‌های گوناگون اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و باورهای دینی به طور مبسوط تحلیل و تفسیر کرده و درباره استیصال دشمنان در برابر خودباوری و استقلال نظام مردم سالاری دینی می‌فرماید:

این دو اردوگاه غرب و شرق با یکدیگر هم به شدت مقابله داشتند و هم دیگر را نفی می‌کردند وقتی جمهوری اسلامی - این سبک جدید حکومت - پدید آمد هر دو

اردوگاه با حیرت و سپس با وحشت در مقابل جمهوری اسلامی قرار گرفتند! علت چه بود؟ علت این بود که جمهوری اسلامی دارای خصوصیتی بود که هر دو سبک رایج در آن دو اردوگاه را نفی می‌کرد ... آن دو سبک حکومت که در شرق و غرب رایج بود مشترکاتی داشتند ... و با این خصوصیات مشترک اسلام مخالف بود و اعلام مخالفت کرد و گفت که حکومت جمهوری اسلامی استقلال کامل ملت تحت تابعیت خود را تضمین و تأمین می‌کند، این استقلال کامل شامل استقلال سیاسی و بالاتر از همه استقلال فرهنگی است. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵: ۴ / ۵۵ - ۴۹ و نیز ر.ک: خطبه‌های نماز جمعه تهران ۶۹/۱/۱۰ و بیانات در دیدار با مردم قم، ۷۹/۷/۱۴)

با فروپاشی نظام سوسیالیستی و کمونیستی اتحاد جماهیر شوروی، اتحادیه اروپا به طور آشکار و برخی از کشورهای صنعتی آسیای شرق به طور مخفی و پشت پرده هم‌نوا با آمریکای جهان‌خوار استقلال طلبی نظام جمهوری اسلامی را بر نمی‌تابند و توانمندی‌های علمی و فن‌آوری‌های نوین جمهوری اسلامی را خصوصاً در موضوع دانش هسته‌ای تحمل نمی‌کنند.

احیاگر ارزش‌های معنوی

سلطه قرن‌های متمادی نظام ستمشاهی در ایران و دیگر کشورهای اسلامی و طراحی و اجرای تلاش‌های فرهنگی ضد دینی استعمارگران و بیگانگان به مرور زمان غبار فراموشی را بر ارزش‌های دینی پوشاند و هرچه فاصله نسل‌ها از مجد و عظمت تمدن اسلامی بیشتر شد، مسلمانان از آشنایی با آموزه‌ها و ارزش‌های اصیل دینی و مشاهده تحقق آرمان‌ها بیشتر فاصله گرفتند. هجوم اندیشه‌های غرب و غرب‌زدگان بعد از مشروطیت تحت عنوان تجدیدطلبی و نوسازی جامعه، رشد ایده‌های انسان‌محوری و مادی‌گرایی یا ناسیونالیستی، تحقیر فرهنگ انسان‌ساز اسلامی و ترویج بدعت و ضد ارزش‌ها و ناهنجاری‌ها در قالب پیشرفت نوین علمی و ادبی مهم‌ترین سناریویی بود که سال‌های متمادی توسط عوامل تربیت یافته استعمار در ایران و جهان اسلام به اجرا گذاشته شد.

انقلاب اسلامی پس از قرن‌ها توانست ایمان و اعتقاد راسخ دینی و نیاز بشر به معنویت صادق را احیا کند و جهت‌گیری‌های جامعه را به سمت تجلی آرمان‌ها و فضیلت‌های فراموش شده دگرگون سازد. امام معتقد است که با خون شهیدان انقلاب اسلامی، ذکر خدا، اسلام و اخلاق و معنویات احیا شد. ایشان درباره ویژگی‌های انقلاب در خنثی کردن توطئه‌های فرهنگی و دینی می‌فرماید:

ملت ایران با جان و خون خود، اسلام را زنده کرد، تجدید حیات کرد برای اسلام و مسلمین، کوشش‌های قریب سیصد ساله استعمار و اجانب را خنثی کرد. قریب سیصد سال اجانب تبلیغ کردند بر ضد اسلام، تبلیغات بر ضد همه ادیان. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۶ / ۲۶۹)

و در تبیین تحول معنوی انقلاب می‌فرماید:

این تحولی که الان در جامعه ما پیدا شده است این تحول معجزه‌آسا این تحولی که راه صدساله را در یک شب گآنه پیمودند یک کشور سی و چند میلیونی یک‌دفعه از آن ظلمت‌هایی که «بعضها فوق بعض» یک‌دفعه جهش کرد و در نور واقع شد نورهای غیر متناهی این تحولی که الان در کشور ما هست هم‌اکنون روی این مقصد است که از اول فریادشان بلند بود که ما اسلام را می‌خواهیم (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۱۳ / ۲۹۱ و ۲۹۲)

مقام معظم رهبری، ارزش‌های انسانی انقلاب را در اسلام و دین و معنویت خلاصه می‌کند و درباره تأثیرات عظیم آن در دنیای امروز می‌فرماید:

این انقلاب، اولین سخنش این بود که دوره حاکمیت ارزش‌های معنوی آغاز شده است. کسانی که بتوانند این حرف را بفهمند و باور کنند کم بودند؛ چون دنیا را امواج مادی‌گری و قدرت‌های مبتنی بر مادیت قبضه کرده بودند ... امروزه در همه جاهای عالم ارزش‌های معنوی رو به احیا شدن مجدد هستند و بسیاری از آنها احیا شده‌اند و مادی‌گری در شکل‌های مختلفش چه به شکل تفکرات مارکسیستی و چه به شکل خطرناک‌تر آن، یعنی حاکمیت ماده توأم با پول و زور و تبلیغات که در استکبار جهانی و بیش از همه در حکومت آمریکا متجلی است ناکامی و ناتوانی خود را نشان داده است. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵: ۶ / ۲۰۵ و ۲۰۶)

تحول عمیق روحی و توجه به معنویت و کرامت انسانی، ترویج امر به معروف و نهی از منکر، تقویت و گسترش روحیه جهادی و ایثارگری، شهادت‌طلبی، حمایت از محرومان و مستضعفان جهان، ساده‌زیستی و پرهیز از اشرافی‌گری و تجمل‌گرایی، حج ابراهیمی، غیرت دینی در دفاع از ارزش‌ها و آرمان‌های اسلامی، رواج اخلاق فاضله، انتخاب مدیران اصلح و با تقوا، تقویت جمعه و جماعت و عدالت‌طلبی، در پرتو انقلاب اسلامی حیات مجدد یافتند؛ تقویت بنیه علمی و اقتصادی، هویت‌یابی جوانان مبتنی بر فرهنگ دینی، حضور زنان در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، علمی و مدیریتی، بخشی از فهرست بلند ارزش‌هایی است که در پرتو معنویت انقلاب اسلامی احیا شد.

انقلاب اسلامی اثبات کرد که خدایی بودن به معنای نفی انسان و مردم نمی‌باشد و هرگز خدا و مردم مقابل هم قرار ندارند، بلکه عالی‌ترین برنامه تأمین‌کننده سعادت دنیوی و اخروی انسان را خدای عالم و حکیم و البته مهربان‌تر از هر کس به انسان ارائه کرده است و اصلاً انسان، انسان نمی‌شود و از حیات طیبه بهره‌مند نمی‌گردد جز با لبیک گفتن به دعوت الهی «یا ایها الذین امنوا استجبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم». (انفال / ۲۵)

اتحاد و انسجام حقیقی

پیوستگی قطرات پراکنده ملت، وفاق و همدلی در تمام سطوح جامعه، برجسته‌ترین و گسترده‌ترین ویژگی است که تأثیرات مثبت و مهم ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی آن بر همگان آشکار است. در فرهنگنامه انقلاب اسلامی، برخلاف دیدگاه برخی سیاست‌بازان انقلاب‌ها و طراحان کودتاها «وحدت» نه به عنوان یک تاکتیک مقطعی یا ابزار مصلحتی برای پیشبرد اهداف و مقاصد سیاسی بلکه به عنوان یک مدخل استراتژی مطرح بوده و هست؛ زیرا این اصل سرنوشت‌ساز ریشه در آموزه وحیانی «و اعتصموا بحبل الله جمیعاً و لاتفرقوا» (انفال / ۱۰۳) دارد و از آغازین روز انقلاب تاکنون در تمام رویدادها و نشیب و فرازها به عنوان یک اصل مهم و راهبردی، راهگشای بسیاری از مشکلات و دفع نابسامانی‌ها و توطئه دشمنان به شمار می‌آید.

انسجام نیروهای انقلابی یکی از شرایط اساسی موفقیت و استمرار هر حرکت بزرگ و انقلابی و مردمی است، لکن وحدت و انسجام اصناف و قشرهای مختلف و یکپارچگی اندیشه‌های مختلف نیازمند مبنا و ملاکی مستحکم است که بتواند محور وحدت و هماهنگ کننده تمام نیروها و افراد باشد و در انقلاب اسلامی، علاوه بر منافع مشترک و دشمن واحد، مبنای وحدت جهان‌بینی واحد و ایمان و اعتقاد قلبی است که تزلزل‌ناپذیر و غیر قابل نفوذ بوده و قلوب را متحد می‌کند و بنابراین، وحدت حقیقی یکی از مؤلفه‌های مهم و برجسته و منحصر به فرد در پیروزی و تداوم انقلاب اسلامی ایران است که در هیچ انقلابی به این گستردگی و نقش‌آفرینی نظیر ندارد. در اینجا به اختصار به برخی از زمینه‌های پیدایش و پایداری وحدت اشاره می‌شود:

۱. زمینه‌های فرهنگی، دینی و معنوی ایجاد وحدت: قرآن و دو اصل همگانی توحید و نبوت در مکتب حیات‌بخش اسلام، بستر مناسبی برای وحدت همه فرقه‌های اسلامی است. از این‌رو، در دوران انقلاب تمام مذاهب اسلامی در اقصی نقاط کشور تحت پرچم انقلاب گرد آمدند. ایام‌الله نیز از زمینه‌های فرهنگی و اعتقادی برای اتحاد اسلامی و جامعه انقلابی مردم ایران بود و امام خمینی علیه السلام به منظور بهره‌برداری از این ایام مذهبی برای ایجاد وحدت می‌فرماید:

اسلام این قدر برای اجتماع و برای وحدت کلمه هم تبلیغ کرده است و هم عمل کرده است یعنی روزهایی را پیش آورده که با خود این روزها و انگیزه این روزها، تحکیم وحدت می‌شود، مثل عاشورا، اربعین و قرآن کریم پافشاری دارد این مطلب که متفرق نباشند مردم، مسلمین از هم، ید واحده باشند، معتصم به حبل الله. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۱۵ / ۴۲۷)

البته در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی جهان اسلام عواملی چون مناسک حج، جمعه و جماعت،

عید فطر و قربان و حمایت از محرومین و مستضعفین و ... دیگر مؤلفه‌هایی است که زمینه‌های شکل‌گیری وحدت جهان اسلام را به وجود می‌آورد و پیروزی انقلاب اسلامی احیای این ایام و تبلیغ بر گسترش آنها و توجه جهان اسلام را به هم‌گرایی و هم‌اندیشی مسلمانان برای اتفاق نظر بر مشترکات فراهم کرده است.

مقام معظم رهبری، وحدت بر محور مشترکات دینی و اعتقادات مذهبی و بسترهای فرهنگی و ارزشی را درس بزرگ امام در رهبری انقلاب اسلامی می‌داند و بر استمرار آن تأکید می‌ورزد:

همه ملت ایران، این درس پر مغز و کوتاه را از امام عزیزمان به یاد داشته باشند و وحدت کلمه بر محور اسلام را فراموش نکنند. «و اعتصموا به حبل الله جميعاً» به ریسمان الهی چنگ زنید و بر محور اسلام متحد شوید، این اتحاد، علاج همه دردها و کوبنده تمام دشمنان است. اکسیر اعظم برای پیروزی ملت ایران همین یک نکته است، اتحاد کلمه بر اساس اسلام. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵: ۱ / ۲۸۹ و ۲۹۰)

وحدت بر محور ایمان یک امتیاز و ویژگی دیگر هم دارد که با جلوگیری از ورود نیروهای غیر خودی و بدون ایمان، مانع آسیب‌رسانی به وحدت و انسجام جامعه می‌شود و صف مؤمنین را از غیر اهل ایمان و غیر خودی جدا می‌سازد.

۲. دفع دشمن مشترک: عملکرد خفقان‌آور و ضد دینی رژیم طاغوت، موجب نارضایتی عمومی از رژیم مستبد شاه شده بود. از این‌رو، تمام توان و قدرت مردم در اعتراضات و اعتصابات بر یک نقطه متمرکز شده و آن هم حذف رژیم بود. امام این همدلی و همبستگی عظیم ملی را عامل مهم سقوط رژیم منحوس ستمشاهی و تحقق معجزه الهی می‌داند:

... همان طور که در وقتی که انقلاب حاصل شد و همه رو به پیروزی رفتید و توجه به یک مقصد داشتید و آن نبود رژیم فاسد و تحقق رژیم الهی و توجه به چیز دیگری نبود ... لذا دیدید که کسب‌ها را رها کردند و بازارها را تعطیل کردند و کارها را تعطیل کردند و همه با هم به یک معنا و آن خدا، توجه به دین خدا. این توجه عمومی به دین خدا موجب این شد که خدای تبارک و تعالی هم توجه فرموده و این معجزه حاصل شد. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۸ / ۲۴۳)

در صحنه بین‌المللی و جهان اسلام نیز تمرکز قوای مسلمانان بر دفع تهاجمات سیاسی، نظامی و تبلیغی آمریکا و اسرائیل قرارگرفت و این مهم‌ترین مؤلفه‌ای است که امام و رهبری بر وحدت جهان اسلام برای غلبه اسلام بر این دشمنان تأکید دارند.

در انقلاب اسلامی روش‌ها و ضرورت وحدت آثار و پیامدهای فراوان و با برکتی برای نظام

اسلامی فراهم آورد. وحدت روحانی و دانشجو، وحدت دولت و ملت، وحدت شیعه و سنی و وحدت اقشار مختلف با همدیگر تحت عنوان وحدت و اتحاد ملی، وحدت جهان اسلام، همدلی محرومان و ستمدیدگان مهم‌ترین عوامل پیروزی بر دشمن هم در انقلاب اسلامی و هم در عرصه بین‌المللی به شمار می‌آید و هر روز مسلمانان و مستضعفان شاهد شکوفایی ثمرات آن هستند.

مقام معظم رهبری، استمرار حرکت تکاملی انقلاب را رهین حفظ همین روحیه وحدت ملی و همبستگی و همدلی در جهت حفظ اصول انقلاب می‌داند:

همه باید وحدت را بر محور اصول انقلاب و جریان صحیح نظام اسلامی و ولایت فقیه حفظ کنند، این اساس قضیه است. اگر وحدت با انسجام و استحکامی که تاکنون بوده است حفظ بماند مطمئناً این ملت و کشور به هدف‌های انقلاب خواهد رسید. (بیانات در جمع اقشار مختلف مردم، ۶۸/۷/۱۹)

عدالت‌طلبی

انقلاب نشأت گرفته از معارف دینی، مبارزه با سلطه طاغوت و تشکیل حکومت اسلامی را مطلوب بالذات و هدف نهایی نمی‌داند و در آرمان‌ها و اهداف از دیگر انقلاب‌ها متمایز می‌گردد و حکومت را مقدمه تعالی ارزش‌های انسانی و در رأس آنها استقرار عدالت فراگیر می‌داند و این همان واقعیتی است که در شعار و عمل امام و امت در مراحل مختلف انقلاب تجلی یافت. تبعیض، شکاف شدید طبقاتی و محرومیت‌های فراوان در بهره‌برداری از امکانات و استعدادها، غارتگری اموال عمومی، فسادهای اقتصادی و اجتماعی، هدر رفتن سرمایه‌های عظیم انسانی، گوشه‌هایی از کارنامه سیاه و ننگین رژیم دوهزار و پانصد ساله رژیم ستمشاهی بود که نسل به نسل در حاکمان ظلم ادامه داشت. جرقه انقلاب اسلامی زمینه قیام و فریاد دادخواهی مردم ایران را فراهم آورد تا با شعله‌ور شدن آتش خشم مردم عدالت طلب، خرمن خشکیده رژیم منحوس را برای همیشه نابود کند و بساط فساد و تبعیض را برچیند.

امام در روزهای آغازین شتاب‌گیری نهضت مردم قهرمان این نکته مهم را به جوانان و دانشجویان تذکر می‌دهد که همواره دفع ظلم و استقرار حاکمیت عدل را در متن شعارها و مطالبات خود قرار دهند تا هرچه زودتر شاهد سرنوشتی رژیم و استقرار آزادی شوند:

سرلوحه هدف‌تان اسلام و احکام عدالت پرور آن باشد، و ناچار بدون حکومت اسلامی عدالت‌خواه رسیدن به این هدف محال است. تولا و تبرا دو اصل اساسی اسلام است، باید با حکومت عدل موافق و به حاکم عادل دل ببندید و از رژیم غیر اسلام و غیر اسلامی که در رأس آن رژیم منحوس پهلوی است تبرا کنید و با کمال صراحت

مخالفت خود را اظهار و در سرنگون کردن آن کوشا باشید و در غیر این صورت روی استقلال و آزادی را نمی‌بینید. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۳ / ۳۲۲)

این نکته روشن است که انقلاب اسلامی الهام گرفته از سیره معصومین علیهم‌السلام و یا به تعبیری استمرار سیره مبارزاتی انبیای الهی است و همانگونه که پیامبران برای گسترش قسط و عدل؛ مبارزه با فرعون‌ها و طاغوتیان را آغاز کردند، دفع نظام سلطه و استثمار و غارتگران بیت‌المال مقدمه‌ای برای تحقق نظام اسلامی است و نظام اسلامی نیز راه وصول به هدفی متعالی به نام ظهور و اجرای عدالت اسلامی است. مقام معظم رهبری، برجسته‌ترین هدف تشکیل نظام را اجرای عدالت اسلامی قلمداد می‌کند:

فوری‌ترین هدف تشکیل نظام اسلامی، استقرار عدالت اجتماعی و قسط اسلامی است. قیام پیامبران خدا و نزول کتاب میزان الهی برای همین بود که مردم از فشار ظلم و تبعیض و تحمیل نجات یافته در سایه قسط و عدل زندگی کنند. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵: ۴ / ۲۵۴)

ایشان نسبت به محوریت عدالت در نظام‌های دینی می‌فرماید:

... اگر کسی تصور کند که ممکن است دین الهی و واقعی - نه فقط دین اسلام - تحقق پیدا کند ولی در آن عدل اجتماعی به معنای صحیح و وسیع آن تحقق پیدا نکرده باشد باید بداند که اشتباه می‌کند هدف پیامبران اقامه قسط است «لیقوم الناس بالقسط» (حدید / ۲۵) اصلاً پیامبران آمدند تا اقامه قسط کنند اقامه قسط یک منزل در راه است و هدف نهایی نیست لیکن آنها که آمدند کار اولشان این است که اقامه قسط کنند و مردم را از شر ظلم و جور طاغوتیان و ظالمان نجات دهند هدف حکومت ولی عصر علیه‌السلام در آخر زمان هم باز همین عدل است. (همان: ۳ / ۱۹۸)

بنابراین موضع‌گیری‌های قاطعانه کارگزاران نظام اسلامی در برابر بی‌عدالتی‌ها و پیشگیری از ظلم و دفاع از حقوق سیاسی، فرهنگی و اجتماعی مردم و تلاش در جهت رشد اقتصادی، تعدیل و توزیع ثروت میان طبقات مختلف مردم و ایجاد سیستم عادلانه مالیات و دستیابی تمام اقشار مردم به امکانات عمومی، فراهم ساختن زمینه‌های رشد استعدادهای علمی، فرهنگی و بهره‌وری متناسب و متعادل از امکانات مادی و معنوی نمونه‌هایی از تحقق عدالت اسلامی در نظام جمهوری اسلامی است که امام امت در دوران حیات طیبه خویش به آن اهتمام داشتند. اکنون نیز مقام معظم رهبری چند سالی است که بر مبنای سیره امام، نهضت عدالت‌خواهی را در میان نسل جدید پایه‌گذاری کردند تا این نسل در تمام عرصه‌های سیاسی و اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی عملکرد مسئولان نظام را با معیارهای ترسیم شده عدالت‌خواهانه رهبری محک بزنند و ارزیابی کنند و صراحتاً مطالبات عدالت‌طلبانه خود را در مجامع عمومی مطرح سازند تا انقلاب اسلامی از مسیر انبیبایی خود منحرف نشود.

پویایی و پایایی

آخرین ویژگی انقلاب در این مقاله، تحرک و شتاب انقلاب در مسیر تکاملی ترسیم شده تا دستیابی به هدف نهایی آن است. انقلاب اسلامی نه تنها محدود به مکان خاصی نیست و آرمان‌هایش جهانی است و نه تنها تک بُعدی نیست و به لحاظ قلمرو، جامعیت دارد بلکه به لحاظ زمانی هم استمرار دارد و هرگز خاتمه نمی‌یابد و به اعتبار اهداف بلند و جهت‌گیری‌هایش همواره در حرکت و پویایی می‌باشد به خلاف انقلاب‌های دیگر که دوران خاص و محدودی دارند که پس از سپری شدن آن دوران، دیگر از حرکت توفنده مردمی و مبارزات و شور و هیجان انقلابی خبری نیست و لذا در آنجا پس از شکل‌گیری نظام جایگزین، سخن از ختم انقلاب قابل توجیه و منطقی است اما انقلاب اسلامی دارای اهداف پایان‌ناپذیری است که همواره استمرار دارد.

مقام معظم رهبری فرجام ناخوشایند برخی از نهضت‌های معروف ضد استبدادی و استعماری تاریخ پر نشیب و فراز ایران را که نتوانستند به اهداف خود به طور کامل دست یابند این گونه تحلیل می‌کند:

قیام‌های علویان، قیام‌های سرداران، قیام سید جمال الدین، قیام تنباکو، قیام جنگل و حتی نهضت ملی نفت و بسیاری از قیام‌ها و جنبش‌های اسلامی و ایرانی دیگر از سرکوب، انحراف و تحریف دشمنان مصون نمانده است. (مقدمه مقام معظم رهبری، صحیفه نور: ۱۰)

اما انقلاب اسلامی ایران با عنایات خاص الهی و به پیروی از سیره معصومین علیهم‌السلام و با رهبری‌های حکیمانه و پیامبرگونه امام خمینی ره به گونه‌ای شکل‌گیری و پایه‌گذاری شد و سپس فرایند تثبیت نظام جمهوری اسلامی آنچنان زیرکانه و ماهرانه و مستحکم تحقق یافت که دشمنان نتوانستند در ماه‌های اول انقلاب و نظام اسلامی آن را سرکوب یا منحرف کنند. اکنون نیز با سیاست‌ورزی خردمندانه و تدابیر هوشمندانه مقام معظم رهبری مسیر تکاملی خود را می‌پیماید و عزت و اقتدار خود را روز افزون می‌کند. در اندیشه امام و رهبری انقلاب اسلامی ایران از دامنه فیض و عنایت غیبی الهی سرچشمه گرفته و با عبور از سنگلاخ‌های پر نشیب و فراز سرانجام به دریای بی‌کران مهدویت می‌پیوندد. به همین دلیل امام به صراحت اعلام می‌کند:

مسئولان باید بدانند انقلاب ما محدود به ایران نیست. انقلاب مردم ایران نقطه شروع انقلاب بزرگ جهان اسلام به پرچمداری حضرت حجت ارواحنا فداه است که خداوند بر همه مسلمانان و جهانیان منت نهد و ظهور و فرجش را در عصر حاضر قرار دهد. (امام خمینی، ۱۳۷۹: ۲۱ / ۳۲۷)

ایشان خطاب به رزمندگان اسلام و بسیجیان سلحشور که کارنامه درخشان مدیریت آمیخته به حماسه آنان در دوران دفاع مقدس بر تارک تاریخ انقلاب و نظام جمهوری اسلامی ایران می‌درخشد،

این دلیر مردان را به پویایی و استمرار تلاش‌های انقلابی و ایثارگری در عرصه نظام بین‌الملل برای فتح سنگرهای کلیدی جهان فرا می‌خواند:

شما در جنگ تحمیلی نشان دادید که با مدیریت صحیح و خوب می‌توان اسلام را فاتح جهان نمود، شما باید بدانید که کارتان به پایان نرسیده است. انقلاب اسلامی در جهان نیازمند فداکاری شماست. (همان: ۱۹۶)

از نگاه امام و رهبری این معجزه قرن و هدیه الهی پیش در آمدی برای تحقق وعده الهی است که آیات قرآن کریم به آن اشاره دارند و در جامعه مهدوی با تکامل عقلانیت و نبوغ فکری و گسترش عدل، احیا و تحقق همه اندیشه‌ها انقلاب و اسلام و اجرای حدود و احکام الهی چهره جمیل اسلام تمام رخ نمایان می‌شود. از این رو باید تمام طرح‌ها و راهبردها و سیاست‌های کلی نظام و اجرای سند چشم‌انداز بیست ساله در راستای تحقق حکومت جهانی مهدوی پایه‌گذاری شود تا انقلاب اسلامی که طلعه عصر مهدویت است راه را برای ظهور مصلح کل مهیا سازد و جهان بشریت به صلح و عدالت آراسته گردد.

مقام معظم رهبری خواهان همت و تلاش همه ارکان نظام در جهت استمرار پویایی انقلاب اسلامی و تجدید بنای عمارت رفیع تمدن فرهنگ ساز اسلامی و زمینه‌سازی ظهور مهدی موعود^ع و تحویل نظام اسلامی به صاحب اصلی آن است:

هدف، پی‌ریزی یک تمدن است؛ یک حرکت عظیم است. برای این باید ارتش ما و سپاه ما، دستگاه‌های ما، وزارتخانه‌های ما، نیروی انتظامی و غیره باید خودشان را آماده کنند. (بیانات در دیدار با هیئت امناء و مسئولان و اساتید دانشگاه علوم استراتژیک ارتش، ۱۳۷۳/۱۰/۱۵)

شما موظفید این نظام را به شکل پیراسته سالم و خالص حفظ کنید و به همان شکلی که شود به حضرت ولی عصر ارواحنا فداه تحویل داد. این وظیفه بزرگ شما جوان‌هاست. (بیانات در دیدار با فرماندهان و کارکنان سپاه، ۱۳۷۱/۱۱/۶)

ایشان ضمن انتقاد شدید از کسانی که تحت تأثیر القانات دشمنان سخن از ختم انقلاب می‌گویند و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی را پایان عصر انقلاب می‌دانند می‌فرماید:

مگر می‌شود انقلاب تمام بشود؟ انقلاب تمام بشود یعنی تمام این روند منقطع بشود ... انقلاب زنده است. آن روزی که دشمن این انقلاب بتواند این روند و این حرکت را متوقف بکند انقلاب شکست خورده است، آن روزی که دشمن بتواند این حرکت زمانگیر دشوارِ نَفَس‌گیرِ بمعنی دگرگونی تدریجی را که کار انقلاب است در بنیانهای

جامعه متوقف کند، انقلاب را شکست داده است. اگر بتواند آن را کند بکند انقلاب را عقب رانده است هرچند شکست هم نداده باشد انقلاب ادامه دارد مگر می‌شود انقلاب تمام بشود. (سخنرانی در دانشگاه امام حسین، اردیبهشت ۱۳۷۷)

نتیجه

تاریخ سیاسی و اجتماعی، انقلاب‌های فراوانی را در جهان نشان می‌دهد لکن انقلاب اسلامی ایران در عین مشابهت ظاهری دارای امتیازات و ویژگی‌های منحصر به فردی است که آن را از دیگر انقلاب‌ها متمایز ساخته است و رمز تداوم همراه با پویایی و پیروزی‌های بزرگ و مقابله با موانع و دشمنان آن همین ویژگی‌ها و مشخصه‌ها می‌باشد. وظیفه نسل جدید که امانت‌دار شهدا و بنیان‌گذار انقلاب اسلامی هستند، آن است که با حفظ و تقویت و گسترش این ویژگی‌ها رسالت انقلابی و جهادی خود را به انجام رسانده و استمرار انقلاب اسلامی را تضمین کنند.

چه کسی و نهادی بهتر از نهاد رهبری انقلاب می‌تواند ویژگی‌های آن را بیان کند و لذا در این مقاله ده مورد از برجسته‌ترین و مهم‌ترین ویژگی‌های انقلاب اسلامی از بیان و سیره حضرت امام علیه السلام و خلف صالح ایشان مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) تفسیر و تبیین شده است که عبارتند از:

۱. ماهیت دینی؛ ۲. رهبری الهی؛ ۳. قیام مردمی به معنای واقعی آن؛ ۴. جامعیت؛ ۵. جهان‌شمولی؛ ۶. استقلال همه جانبه؛ ۷. احیاء ارزش‌های معنوی؛ ۸. اتحاد و انسجام حقیقی؛ ۹. عدالت‌طلبی؛ ۱۰. پویایی و پایایی.

منابع و مأخذ

۱. امام خمینی، سید روح‌الله، ۱۳۷۸، *امام خمینی و حکومت اسلامی*، ۹ جلدی، کنگره امام خمینی و اندیشه حکومت اسلامی، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام علیه السلام.
۲. _____، ۱۳۶۶، *کتاب البیع*، ۵ جلدی، قم، اسماعیلیان.
۳. _____، ۱۳۷۹، *صحیفه نور*، ۲۲ جلدی، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۴. حاجی صادقی، عبدالله، ۱۳۸۶، *فلسفه و نظام سیاسی اسلام*، قم، زمزم هدایت.
۵. خامنه‌ای سیدعلی، ۱۳۷۵، *حدیث ولایت*، ۷ جلدی، تهران، دفتر مقام معظم رهبری.